

Kunskap i rörelse: en antologi om kunskap i
socialtjänsten
Kerstin Svensson & Lars Plantin (red.)

Kunskap i rörelse: en antologi om kunskap i socialtjänsten.
Kapitlet *Kunskap i arbete – om socialsekreterare och epistemiska
hierarkier*. Av Elisabet Sernbo & Anette Skårner

DOI: <http://doi.org/10.37852/oblu.344.c775>

Upphovsrättsinnehavare: Författarna & Social Work Press

Utgivare: Social Work Press

ISBN: 978-91-989360-6-3

e-ISBN: 978-91-8104-740-0

Licensiering: [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Kapitel 3. Kunskap i arbete – om socialsekreterare och epistemiska hierarkier

Elisabet Sernbo och Anette Skårner

Hur värderas kunskap i socialtjänstens vardag och av vem? I det här kapitlet undersöks hur socialsekreterare förstår, använder och uttrycker kunskap i sitt dagliga arbete. En komplex bild av professionellt kunskapande framträder, där erfarenheter, teoretisk reflektion och forskningsanknytning ofta hamnar i skymundan för standardiserade rutiner och instrumentell informationshantering. Kapitlet belyser de maktrelationer som präglar vilka kunskaper som får utrymme och erkännande och vad som händer när professionell kunskap inte får komma till tals.

Inledning

I kapitlet fokuserar vi på kunskapsfrågor, med utgångspunkt i socialsekreterares erfarenheter från socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Dessa erfarenheter handlar om komplexiteten i sociala problem, hos både klienterna och i den bredare samhällsliga kontexten, och om de organisatoriska villkor som ramar in frågorna om kunskap i arbetets vardag. Socialsekreterarnas arbete påverkas av många olika aktörers kunskap och kunskapssyn, vilket får konkret inverkan både på hur de förstår och utför arbetet. Kapitlet syftar därför till att fördjupa förståelsen för hur kunskap förstås och används av socialsekreterarna: vilka olika typer av kunskaper de relaterar till och hur de förhåller sig till dem i sitt arbete – både i relation till den egna användningen av kunskaper i arbetet och till hur de uppfattar att deras egna kunskaper värderas.

Kapitlet utgår från fem fokusgrupper som genomfördes i små, medelstora och större kommuner i Sverige under 2022 och 2023. Totalt deltog 28 personer, de allra flesta socionomer. Såväl inom som mellan grupperna finns stora skillnader, inte minst avseende vidareutbildningar, antal år i yrket, inriktning och grad av

specialisering. Deltagarna arbetar med allt från barn, unga och familj, missbruk och beroende, försörjningsstöd, familjerätt till våld i nära relationer. Några arbetar på mottagningsenheter och har korta avgränsade kontakter med klienterna, några arbetar med myndighetsutövning, åter andra arbetar med behandlande kontakter i verksamheter som erbjuder insatser som beslutats av andra. Gruppen är alltså på många sätt heterogen. Det de har gemensamt är dock att deras vardag karaktäriseras av en närhet till klienter, och det är den närheten som gör deras perspektiv specifikt i förhållande till de andra fokusgrupperna inom projektet. Klienterna manifesteras framför socialsekreterarna i den vardagliga praktiken och det blir påtagligt i fokusgrupperna, eftersom deras samtal om kunskap – även om detta också kan ha abstrakt karaktär – tenderar att landa och få fäste i diskussioner om arbetet.

Kapitlet är uppdelat i tre teman. Den första delen, Bakgrund och ramverk, fokuserar tidigare forskning på området och ger en kort inblick i kapitlets övergripande teoretiska utgångspunkter. Den andra delen, Resultat och analys, riktar blicken mot det empiriska materialet och fyra framträdande dimensioner i socialsekreterarnas diskussioner: kunskap som substantiv och verb, kunskapandets aktörer, arbetsplatsen som kunskapsarena och frågan om socialarbetaren som kunskapssubjekt. Den här delen av kapitlet avslutas med en sammanfattning. Kapitlets tredje tema, Diskussion, fokuserar på hur dessa dimensioner av kunskap kan analyseras, med fokus på kunskap och information, hur kunskaper värderas, samt kunskap och arbete som skilda sfärer. Det diskuteras sedan i förhållande till begreppet den reflekterande praktikern.

Bakgrund och ramverk

Tidigare forskning

Det finns mycket forskning kring hur professionella använder kunskap i det sociala arbetet, och fokus vilar här ofta på att beskriva och problematisera ett gap mellan teori och praktik. Bland annat beskrivs hur socialarbetare sällan läser vetenskapliga artiklar samt hur kollegiala samtal, arbetslivserfarenheter, juridiska ramar och klienternas egna kunskaper betraktas som mer centrala kunskapskällor än forskning (Ekeland, Bergem & Myklebust 2019; Finne,

Ekeland & Malmberg-Heimonen 2022; Iversen & Heggen 2016; McCafferty & Taylor 2022; Nordgren m.fl. 2022; Wakefield m.fl. 2022). Parallellt diskuterar forskare hur en ökad betoning på ett ideal om samhället som vetenskapsbaserat ställer nya krav på professionellt arbete (se t.ex. Blom, Morén & Nygren 2006; Bohlin & Sager 2011). Ofta uttrycks idealen genom krav på evidens och ett ökat vetenskapligt kunskapsutnyttjande. Vad det innebär och konkret kontrasteras mot är dock inte alltid lätt att sätta fingret på.

Denna oklarhet rör också flera av samtidens centrala sätt att beskriva kunskapsanvändning, inte minst genom begrepp som cirkulation i allmänhet och kunskaps-cirkulation i synnerhet. De här begreppen fokuserar ideal om rörlighet, sammanflätning, interaktion och aktualitet, ofta utan att egentligen definiera hur, varför eller i förhållande till vad (se t.ex. Östling & Larsson Heidenblad 2017). Denna kombination av ideal, allmän vedertagenhet och oklarhet beskriver Raj (2007, s. 225) som begrepp som är ”återkommande, om än o-teoretiserade”.⁵ Flera har dock fördjupat förståelsen för begreppen, deras användning och konsekvenser, bland annat för socialt arbete. Avby (2016, s. 261) lyfter exempelvis hur krav på evidens kan förstås som ideal om att överbrygga det gap mellan teori och praktik som beskrevs inledningsvis, men problematiserar hur ”den evidensbaserade agendan främst fokuserat på professionellas instrumentella kunskapsanvändning”. Flera forskare relaterar detta vidare till en ökad tendens till standardisering och belyser hur ökade krav på likformighet i arbetet påverkar arbetets utformning (se t.ex. Schütze 2022; Ponnert & Svensson 2016).

Ryding (2020) fördjupar denna bild av ideal och utformning och diskuterar hur olika kunskapsformer har kommit att ställas mot varandra och hur viss kunskap, ofta forskningsbaserad, beskrivs som mer legitim än erfarenhetsbaserade kunskaper. Detta får effekter för utformningen av praktiken, samtidigt som Ryding (ibid.) betonar hur både praktisk kunskap och reflektionsförmåga är ovärderliga för att utföra det sociala arbetet. Ett fokus på standardisering och evidensbaserade modeller, i synnerhet i manualbaserade format, kritiseras dessutom ofta för att reducera professionellas handlingsutrymme och möjlighet

---

⁵ I original: ”recurrent, though non-theorized, concept”.

till eftertanke (ibid.). Samtidigt lyfter andra forskare hur denna bild av standardisering som en självklar minskning av handlingsutrymme inte kan tas för given (se t.ex. Evans 2013; Evans & Harris 2004). Relationerna mellan handlingsutrymme, eftertanke och standardisering behöver därför undersökas empiriskt snarare än förutsättas som en realitet.

Andra forskare betonar hur socialarbetare förhåller sig till sitt vardagliga arbete i relation till olika och ibland kontrasterande ideal om kunskap. Long m.fl. (2018) diskuterar exempelvis hur den samtida kontexten skapar en osäkerhet i den professionella rollen – kring vad som egentligen utgör professionell kunskap och expertis – vilket beskrivs som en möjlig grogrund för förlust av både mening och identitet i det sociala arbetet. Jacobsson och Meuwisse (2020, s. 286) belyser styrning av forskning och beskriver på ett liknande sätt hur ett avsmalnat professionellt fokus på interventioner och effekter riskerar att leda till förenklingar av komplexa sociala situationer och ett sökande efter kunskaper som blir ”policyrelevanta” snarare än förmår fungera som understöd för kritisk reflektion. Också de beskriver detta som en möjlig förlust av mening för de professionella.

Long m.fl. (2018) återknyter förlusten av mening och identitet till de professionella och hur de kan uppleva det svårt att artikulera både vad det sociala arbetet är och vad den professionella rollen egentligen består av. En sådan svårighet att artikulera vilka kunskaper socialarbetare använder i arbetet diskuterar också Osmond och O’Connor (2004). De lyfter en mångfald av uttryckssätt, från teoretiska begrepp och omformuleringar av dem i förhållande till egna arbetslivserfarenheter, till enskilda berättelser och också metaforer. Författarna lyfter vikten av att erkänna betydelsen av alla dessa uttryck för kunskap, inte minst i forskning, men de betonar också hur svårigheter att artikulera teoretiska kunskaper kan innebära minskade möjligheter till både kritisk diskussion, fördjupade reflektioner kring relationerna mellan kunskaper och ageranden och analyser av vilka konsekvenser arbetet får för klienterna.

De här svårigheterna i att möta komplexa behov med standardiserade ramar och riktlinjer är inte unikt för det sociala arbetet. Liknande tankegångar, som riktar blicken mot betydande ”miss-match” mellan riktlinjer och vardagspraktik, finner vi även i andra människobehandlande organisationer, inte minst inom skolans värld och inom hälso- och sjukvården och de professioner som är verksamma inom dem (se t.ex. Fasting, Hetlevik & Mjølstad 2024; Sierci 2020; Slemmon

2018). I just socialt arbete är det dock vare sig en nyhet eller en fråga som nödvändigtvis behöver knytas till standardiseringens vara eller icke-vara. Att upplösa idén om att dela upp teori och praktik kan i stället förstås som en av ämnets grundtankar. I grundböcker beskrivs kunskap exempelvis som en fråga om hur teorier både påverkar och vägleder arbetets praktik (Payne 2014). Det kan förstås både som att det inte är möjligt att handla utan tankar om varför eller hur, och som en betoning på att ett professionellt förhållningssätt och val av handlingsstrategier behöver ligga i linje med det man vill uppnå. Teorier erbjuder med andra ord inte enbart en grund för förståelse, utan den förståelsen inkluderar också handlingsaspekter. Det uttrycks också genom hur teorier kan beskrivas som *för* förändring, snarare än teorier *om* förändring (se t.ex. Bernler & Johnsson 2001).

En osäkerhet om kunskapsformer och hur de kan användas kan dock också kopplas till relationen mellan akademien och praktiken, inte minst i förhållande till hur kunskap uttrycks. I socialt arbete lyfter till exempel Jones (2015) hur metaforer, snarare än exempelvis teoretiska begrepp, kan bli det språk som används för att beskriva och försöka ringa in både kunskap, relationer till kunskap och relationer kring kunskap. Metaforerna som används ska dock inte förstås som neutrala uttryck för att föra över betydelser. Snarare betonar Jones (ibid.) hur orden som används både kan öppna för nya förståelser och ha stängande effekter för våra tolkningar. Vilka metaforer som används och hur de används blir därför centrala frågor i försöken att ringa in hur kunskap och relationen mellan kunskap och professionellt agerande uttrycks.

Teoretiskt ramverk

I kapitlets tredje del riktar vi fokus mot några centrala analytiska begrepp: kunskap och information, epistemiska hierarkier, kunskap och arbete som skilda sfärer samt den reflekterande praktikern. I den här andra delen av kapitlet redogör vi dock först för kapitlets mer övergripande teoretiska ram. Inspiration hämtas här från Östling och Larsson Heidenblad (2017) och deras redan nämnda diskussion om cirkulation som kunskapshistoriskt nyckelbegrepp. De har i sin tur hämtat inspiration från Secord (2004) som efter artikeln ”Knowledge in transit” blivit något av en nyckelfigur i diskussioner om kunskap i rörelse. Östling och Larsson Heidenblad (2017) betonar hur vetenskap börjat

förstås och studeras som en praktisk och situerad verksamhet, snarare än något abstrakt som sker avskärmat från övriga samhället. De betonar den positiva potentialen i denna utveckling, men understryker samtidigt en risk för att de samhälleliga betydelseerna och relationerna tonas ner. De lyfter därför möjligheten att se kunskap som produktion och kommunikation, genom att rikta blicken mot både kunskapsproduktionen och vad som sedan händer med de kunskaper som producerats. För att göra det utmanar de själva idén om en dikotom uppdelning mellan producent och användare, för att i stället fokusera hur det som är satt i rörelse är i ständig förändring.

Samtidigt betonar Östling och Larsson Heidenblad (2017) hur maktaspekterna fortsatt måste tillmätas betydelse. Alla som deltar på kunskapernas arenor kan förstås som aktörer, men de har inte samma möjligheter till påverkan. Författarna refererar här till Sarasin och Kilcher, som genom att ansluta sig till Marx beskriver att varken kunskap eller kapital cirkulerar utan restriktioner; kunskap är inte lika tillgängligt för alla, kunskap finns inte heller överallt. Östling och Larsson Heidenblad lyfter därför vikten av att analysera kunskaps-cirkulationens politiska dimensioner – såväl de vägar och omvägar kunskapen kan ta som hur kunskap kan användas för att både stärka och undergräva en viss politisk ordning. För att genomföra en analys som utgår från cirkulation, betonar därför Östling och Larsson Heidenblad (ibid., s. 279) hur utgångspunkter behöver tas ”där kunskap är eller blir signifikativ”, men också ”studeras som ett samhällsfenomen” (ibid., s. 280) och riktas ”mot situationer eller processer där kunskap får samhällelig signifikans”. (ibid., s. 283).

Socialsekreterarnas arbete förstås i det här kapitlet som en sådan plats, där kunskaper blir signifikativa och får samhällelig signifikans. Deras arbete blir en plats där kunskap används och skapas, men också en plats där kunskap kan ta både vägar och omvägar och användas för att både stärka och undergräva en viss ordning. I följande avsnitt fokuserar vi på hur detta sker.

Resultat och analys

Det är mycket fokus på standardiserade arbetssätt, vad Socialstyrelsen säger och vad evidensbaserat innehåller. Men det vi använder är varandra: kollegial kunskap, vår intuition, vår empati. Men det är inte sådana ledord som pratas om

... från myndigheter utan att det ska gå att ruta in människor. Men det gör det inte. Vi har pratat mycket om att det sociala arbetets värde försvinner och det är kunskap.

Kunskap som substantiv och verb

Fokusgrupperna inleddes med att vi brett beskrev ett övergripande intresse för frågor om kunskap i och om arbetet. Det fanns en viss oro hos oss inför hur deltagarna skulle förstå denna öppning, eftersom den kan uppfattas som bred och kanske väl diffus. I synnerhet jämte vår ambition om att låta deltagarnas diskussioner ta plats och formas efter deras intressen och erfarenheter snarare än att låta fokusgruppen få formen av en mer strukturerad gruppintervju. Oron visade sig dock vara obefogad. Socialsekreterarna nappade snabbt på frågan om kunskap och började diskutera kunskap i bred bemärkelse, inte sällan kopplade till olika situationer i arbetet när de upplever att det inte är helt självklart hur de ska hantera dem.

I en av grupperna inleds samtalet med en dialog mellan deltagarna, som fokuserar sådana situationer av osäkerhet tydligt kopplade till kunskap. Dialogen inleds med att en av socialsekreterarna relaterar till hur de flesta av dem återkommande ansvarar för en så kallad jourtelefon med frågor av högst varierad karaktär och – till skillnad från inplanerade möten med klienter – utan möjlighet till förberedelse. Deltagaren beskriver hur det ställer krav på en mångfacetterad kunskap som har att göra med ett behov av att veta ”vad man ska svara”. De andra deltagarna nappar på detta, och gruppen diskuterar vilka kunskaper de här kan behöva använda. De relaterar då både till sakkunskaper om faktiska förhållanden, som hur de ska göra om någon begär ut handlingar, och till ”standardiserade arbetssätt, vad Socialstyrelsen säger och vad evidensbaserat innehåller”. Deltagarna lyfter också hur ”professionens kunskap och erfarenhet är jätteviktig och den vetenskapliga kunskapen är jätteviktig”.

I samtalen i fokusgrupperna betonas också återkommande vikten av teoretiska begrepp som kunskaper socialsekreterarna kan ha. Dessa relateras ofta tillbaka till socionomutbildningen. Den kritiserar emellanåt i socialsekreterarnas diskussioner, i synnerhet för att de upplevt att den inte förbereder dem tillräckligt väl för arbetet. Men deltagarna lyfter också hur det hade varit svårt att klara arbetet utan både socionomutbildningen och de vidareutbildningar de gått,

eftersom de har med sig kunskaper som de kanske inte alltid kan sätta ord på, men som ”ligger någonstans och skvalpar i bakgrunden”, som en deltagare i en av fokusgrupperna säger. Kunskap beskrivs på det sättet som ett substantiv, som något socialsekreterarna kan ha, få eller dela med sig av.

Något som tydligt framträder i fokusgrupperna är dock att kunskap, för socialsekreterarna, inte enbart förstås som ett substantiv. Snarare domineras dialogerna av samtal om kunskap förstått som något de gör. Om vi återgår till diskussionen om jourtelefonen ovan, följs behovet av att veta ”vad man ska svara” av att en annan deltagare beskriver hur det i början av karriären kunde kännas ”läskigt” att oförberedd behöva kunna svara. Känslan kontrasteras dock mot hur det nu ”märks tydligt att man har blivit mer varm i kläderna och har en ökad kunskap generellt i arbetet, att man är tryggare i sina bedömningar”. Samma deltagare säger lite senare om hur påtagliga kunskaperna är att ”man kan så mycket mer än man kanske går och tänker, när man får ta lite oväntade grejer eller göra snabba bedömningar”. Det kan förstås som att man har mer kunskap än man tror, att kunskaperna finns där, men plockas fram i olika situationer. Just att plocka fram framstår som centralt, inte minst som ett kollektivt görande. En av socialsekreterarna säger exempelvis:

[...] man kan hitta vägar att stötta varandra till att få fram den kunskapen. Jag tänker att ... det är klart att professionens kunskap och erfarenhet är jätteviktig och den vetenskapliga kunskapen är jätteviktig, men vi måste också ha med oss den vi ska jobba för och dennes kunskap om sig själv behöver upp till ett erkännande.

Det blir här just görandet som fokuseras, och kunskaperna har tagit form av ett verb. Kunskaper som de kan ”hitta vägar att stötta varandra till att få fram”, inte minst i förhållande till ”den vi ska jobba för och dennes kunskap”.

Kunskapandets aktörer

I förhållande till kunskap, som både substantiv och verb, är en central del av dialogerna i fokusgrupperna att socialsekreterarna inte är ensam aktörer på vad vi kan kalla kunskapens arenor, även om en viss känsla av ensamhet i det dagliga arbetet uttrycks. Det är i stället en rik flora av aktörer som refereras: allt ifrån myndigheter och kollegor, till klienter, andra professionella och

internetforum av mer eller mindre officiell karaktär. Såväl Socialstyrelsen som Flashback beskrivs som viktiga kunskapskällor. Här förefaller socialsekreterarna vara pragmatiska i förhållande till vad de söker kunskap om. Det kan vara organisatoriska sakkunskaper om vad en flytt får kosta, andras expertkunskaper om levervärderna, men också klienternas erfarenheter av en specifik metod, eller vad som kan beskrivas som mer vardagsnära kunskaper som kan vara av vikt för att förstå klienterna, som exempelvis nya drogtrender eller subkulturella uttryck. Det framträder en bild av hur kunskapandet karaktäriseras av att navigera mellan vad socialsekreterarna uppfattar som riktlinjer och institutionaliserade begränsningar, jämte svårigheter att få till samverkan och erfarenheter av hur de metoder de får lära sig på vidareutbildningar som arbetsgivaren erbjuder förutsätter arbetssätt som de inte ges möjlighet att implementera.

Generellt framträder dock en starkare betoning på kunskap förstått som ett substantiv i förhållande till myndigheter. Det uttrycks genom exempelvis ”vad Socialstyrelsen säger”, jämfört med det fokus på kunskapande som verb, i ett relationellt görande, som kopplas till klienternas kunskap och dess betydelse i och för arbetet. Om vi återgår till en del av citatet ovan: ”man kan hitta vägar att stötta varandra till att få fram den kunskapen.”

Kunskapandet blir här inte ett verb vilket som helst, utan mer specifikt ett relationellt betonat verb. Sammantaget ger fokusgrupperna vid handen att kunskap för socialsekreterarna på ett övergripande plan handlar just om hur den kan operationaliseras i arbetet. Kunskap blir relevant i förhållande till möjligheten att använda den i framåtsyftande handling. Kunskap är framför allt någonting de gör, eller gör något av, inspirerat och villkorat av andra men också tillsammans med andra.

Arbetsplatsen som kunskapsarena

Som en kontrast till det fokus på kunskap och kunskapande i det vardagliga arbetet som diskuterades ovan, framträder i fokusgrupperna hur socialsekreterarna upplever sig sakna arenor för kunskapsutveckling på arbetsplatserna. Det uttrycks på många olika sätt, men det är viktigt att här först betona att fokusgrupperna karaktäriseras av att deltagarna på olika sätt betonar hur de önskar ett större utrymme för reflektion över både forskning och teoretiska begrepp. Sammantaget blir det tydligt hur man upplever att utrymme

saknas för att tillsammans diskutera hur kunskaper kan förankras och utvecklas i arbetet. Detta relateras bland annat till tid och det höga tempot i den vardagliga praktiken. En av dem säger exempelvis att det vardagliga arbetet är

väldigt snabbt, takten är ju konstant ... att man nästan springer i korridoren. Så det är svårt att bara stanna upp och lyfta in hela arbetsgruppen och bara sitta och gosa sig i kunskapen om man säger så.

Att det är intressedrivet lyfts i fokusgrupperna, och socialsekreterarna återkommer till vikten av att arbetsgrupperna själva ”bedriver nån slags kunskapsarbete”. Det tas också för givet och relateras till hur ”Det är kul att lära sig nytt. Det tycker ju alla. Vi har ju valt att jobba med det här och då tycker man att det är intressant.” Samtidigt ifrågasätts hur det kan bli beroende av enskilda individer, ”att det finns någon eldsjäl”, och inte minst den begränsade makten att själv äga förutsättningarna för att omsätta kunskap i handling:

Men att lägga det på arbetstagarna att föra ett sånt arbete framåt känns också ... Det är en balansgång mellan att inte ha nån med mandat i en sån grupp som också kan bestämma att ”ojdå, nu har det kommit en ny studie här som visar att vi borde öppna utredningar på alla som befinner sig i det här scenariot och då gör vi det från och med nu”. För det är det som forskningen säger. Men så är det aldrig [gemensamt skratt].

Det gemensamma skrattet kan tolkas som ett uttryck för en kollektiv upplevelse av att det är andra faktorer än just vetenskaplig kunskap som styr arbetets ramar och inriktningar. Denna begränsning i makt över arbetsmetoder relateras också till de enskilda klienterna och blir en fråga om etik i förhållande till begränsade möjligheter att kunna använda den professionella kunskapen i klientarbetet. Här åskådliggörs en spänning i materialet mellan hur deltagarna å ena sidan betonar hur de vill veta mer, hur de tycker att det är intressant och roligt och hur de aldrig kan få för mycket kunskap: den är ”aldrig tung att bära” – å andra sidan hur begränsningarna i att använda kunskaperna faktiskt kan bli just ”tungt”. I synnerhet när de blir ålagda att arbeta enligt en viss metod eller mot ett visst mål, även i situationer där de själva bedömer dem som otillräckliga eller mindre lämpliga och därmed etiskt problematiska:

Det är tungt att jobba utifrån det som handläggare. OK, man har en bedömning och man nästan vet att det här ... det kommer inte att fungera, men vi måste göra det. Vi måste hålla på med klienten fram och tillbaks. Nästan lite leka med

klienten. Ja, så det är tungt tycker jag, när det är så tydligt att det inte är verksamt på just den personen.

Här beskrivs en styrning av arbetsuppgifterna och möjligheterna att använda den samlade kunskapen, i förhållande till vilka behandlingsalternativ socialsekreteraren är hänvisad till, eller begränsat inflytande över de här frågorna. Ett exempel på detta handlar om vid vilka indikationer en LVM-utredning bör inledas, där den nya kunskapen blir omöjlig att använda i arbetet, trots att den uppfattas som relevant:

Inbland kan det vara lite ångestskapande nästan, att man lär sig mer. Vi hade ju typ en genomgång av LVM till exempel och då var det ... vid dom här tillfällena ska man nog tänka LVM och så var det en massa saker som VI stöter på ofta och som vi typ INTE inleder LVM-utredningar på.

En relaterad men mer outtalad form av styrning som refereras handlar om vilka typer av uppföljande frågor socialsekreterarna får från sina chefer, där de upplever att den form av utvärdering av arbetet som efterfrågas får karaktär av sifferstyrning. Det kan handla om frågor om hur många ärenden som avslutats (oavsett orsak) eller hur många av en viss typ av frågor som har ställts. Socialsekreterarna säger att detta – som de själva upplever som ytliga frågor som de egentligen inte lär sig så mycket av – efterfrågas av andra. Motsatsen är den typ av fördjupande reflektioner kring vad som blir (och inte blir) verksamt i arbetet de själv efterfrågar.

Ytterligare en dimension av detta handlar om socialsekreterarnas ambitioner att förmedla den samlade kunskap som genereras i deras arbete, utåt och uppåt i organisationen:

Vi förmedlar väldigt mycket utåt ... vilken målgrupp vi möter och vad de har för behov. Och vi lägger det överallt typ ... och försöker trycka in informationen om vad de vi möter behöver, men det landar ju inte nånstans. [...] Man undrar ju ändå litegrann utifrån att vi förser arbetsledningen med väldigt mycket och det verkar ju stanna där. Det är ju till politiken som kunskapen behöver komma, för dom verkar ju helt ovetande. Och varför den högre arbetsledningen väljer att inte lägga fram det för politiken ”utifrån vår samlade erfarenhet vet vi att vi behöver det här och det här och då går det åt lite mer pengar”. Dom säger ju aldrig det. Så får man inte göra. Så får man inte säga.

När socialsekreterarna diskuterar kunskap i förhållande till arbetsplatsen som kunskapsarena, handlar det med andra ord om två saker: förutsättningarna för hur kunskap kan omsättas i klientarbetet och hur den kunskap som genereras i vardagspraktiken blir värderad.

Socialsekreterare som kunskapssubjekt?

I linje med hur kunskap ovan beskrevs genom ett mångfacetterat arbete, där både sakkunskaper och relationella kunskaper omsätts i den vardagliga praktiken, skulle det vara rimligt att anta att socialsekreterarna framträder som centrala kunskapssubjekt i fokusgruppernas diskussioner. Så är dock inte riktigt fallet. Snarare karaktäriseras samtalen i grupperna av ett tvekan och/eller prövande förhållningssätt till de egna kunskaperna, inte sällan med en ironisk underton. I en av grupperna utspelar sig följande dialog mellan deltagarna:

Ola: Sen sitter VI ju på kunskap. Hur ställer vi frågor, vad började klienten berätta utöver 1, 2, 3 [i manualen]. Och den kunskapen syns ju på ett annat sätt. Det är ju nånting annat som vi skriver i utredningen. Och det som inte ens får plats i utredningen, det vi inte ja ... [manualen] i all ära och statistik och såna saker. Men det andra som vi har med oss som sitter häruppe bara. Som är våran bedömning i slutändan. Som egentligen är så mycket mer värd.

Intervjuare: Och vad är det? Svårt att svara på jag vet, men viktigt.

Ola: Magkänsla på nåt sätt [skratt].

Malin: Det kommer jag ihåg att dom sa på socionomprogrammet, att socialsekreterare hänvisar till magkänsla [gemensamt skratt]. Och då skrattade vi åt det som studenter, men nu sitter vi här och säger det.

Soroya: Magkänsla [gemensamt skratt].

Malin: Jag slöt cirkeln där, känner jag.

Ola: Ja, vad är det för nånting som vi inte skriver ner? Vad skulle du säga Malin är det magkänsla? [skratt]

Hedvig: Ja, nånting är det i alla fall. Det är väl det här som vi skapar tillsammans. Men också den sammantagna bedömningen ...

Kunskaper som här å ena sidan beskrivs som nödvändiga för arbetets utförande, beskrivs å andra sidan som svåra att just beskriva. Denna kunskap är ”så mycket mer värd” och viktig, och samtidigt är det osäkert: ”vad är det” som ”sitter häruppe bara” och som de ”inte skriver ner?”

Detta ”nånting” kopplas i fokusgrupperna i stor utsträckning till de egna kropparna: till magkänslan, fingertopparna eller ryggmärgen och till de egna erfarenheterna. Det skulle visserligen kunna tolkas som ett erkännande av det egna kunskapssubjektet och den beprövade professionella erfarenheten, men det potentiella erkännandet följs av att det upplevs som svårt att artikulera kunskaperna. En av deltagarna uttrycker det så här, också med hänvisning till kroppen: ”Vad har man för kunskap att basera någonting på när man möter en familj och ska ha sina samtal? Det går ju inte att sätta fingret på att det är det här.”

Parallellt betonas värdet av de kunskaper deltagarna har med sig och arbetar med. Någon beskriver hur arbetet varit ”omöjligt utan socionomutbildningen”, och en annan berättar om hur arbetsgruppen på en tidigare arbetsplats skapade ett kollektivt utrymme för att använda sina teoretiska kunskaper för att utveckla klientarbetet:

Jag tycker ju alltid att jag sitter med nån osläckt kunskapstörst i mitt arbete. Jag funderar på ..., på min förra arbetsplats så saknade vi ganska mycket dom här teoretiska bitarna som vi ändå var vana vid från universitetet och så och då gjorde vi så att på metodmöten så turades vi om att ta ansvar för varsin teori som vi hade läst och sen så drog vi den teorin och pratade om den på mötet och sen hade vi ett ärende kopplat till det och så fördjupade vi oss på det sättet. Och det var jätte, jätte, jätteviktigt, för det var också att återuppväcka det som man egentligen bär med sig. Som är det här tysta som vi arbetar med varenda dag egentligen.

Deltagarna betonar här också vikten av att hålla kunskaperna ”levande”, eftersom de annars ser en risk för att det

till slut blir någon form av rutin, att man glömmer bort att analysera lite varför de beter sig på ett visst sätt. Jag är ju medveten om vilket jobb jag har och vilka människor jag träffar, men man måste bli påmind om det. Så jag skulle vilja veta mycket mer och ha det [kunskapen] levande i jobbet.

De egna kunskaperna värderas alltså å ena sidan högt och knyts till både teori och hur de kan omsättas i det vardagliga arbetet. Samtidigt betonas en svårgripbar dimension i kunskaperna, och hur detta outtalbara också kan uppfattas hos dem själva, genom behovet av att ”återuppväcka det som man egentligen bär med sig”. I dialogerna ovan såg vi också hur kunskaperna när de artikuleras kopplas till de egna kropparna. Snarare än att erkänna det egna kunskapssubjektet, förminskas därför kunskapernas potentiella betydelse – de kan inte beprövas eller systematiseras om de inte (kan) artikuleras. Kunskapen tillerkänns därför inget givet värde, och socialsekreterarna förhåller sig i fokusgrupperna till detta på ett ironiskt sätt.

Sammanfattningsvis framträder i socialsekreterarnas diskussioner en mångfacetterad bild av kunskap. Kunskap diskuteras som något de (och andra) kan ha eller dela med sig av. Kunskap framträder här i form av ett substantiv. Det refereras dels till sakförhållanden och faktakunskaper, dels till det som faller ut av riktlinjer och rutinerade arbetssätt. Kunskaper av det här slaget delar de med varandra och inhämtar, som vi redan varit inne på, från en heterogen mångfald av andra aktörer. Socialsekreterarna framträder i förhållande till dessa kunskaper som både mottagare och avsändare. Framför allt framträder dock kunskapande i form av ett relationsberoende verb – som någonting som görs, tillsammans med andra. Just den relationella aspekten framstår här som central. Den huvudsakliga relation som lyfts fram är den till klienterna, och den huvudsakliga kunskapsarenan blir mötet mellan socialsekreterare och klient. Hur kunskaperna kan operationaliseras framstår här som beroende av bådas kunskaper, hur kunskaperna kan delas och vad som genom arbetet faller ut av detta.

När socialsekreterarna diskuterar vilka kunskaper de upplever värderas på arbetsplatserna, i synnerhet från deras arbetsledning, framkommer dock en betoning på kunskaper i form av substantiv. De frågor de får som har uppföljande karaktär beskrivs, för att ta ett exempel, som frågor om hur många försörjningsstödsärenden de avslutat, snarare än hur och varför ärenden avslutats, vad som varit hjälpsamt eller mindre hjälpsamt. Det står i kontrast till den ”kunskapsörst” de själva beskriver och det intresse för kunskap de betonar att de har, viljan att ”gosa sig i kunskapen”. Detta kan förstås som en hierarkisering av olika kunskapsformer på arbetsplatsen, som socialsekreterarna inte uppfattar som ändamålsenlig. Parallellt upplever de dock också att det är

svårt att artikulera de kunskaper de har och vill fördjupa. De betraktas som beroende av individen och kläs ofta i kroppsliga metaforer, vilket gör dem svåra att både beskriva, kritiskt värdera, bepröva och utveckla.

De dimensioner av och om kunskap som beskrivs ovan kommer nu, i kapitlets tredje del, att analyseras genom att länkas till tidigare forskning samt begreppen kunskap och information liksom frågan om hur kunskaper värderas. Detta länkas slutligen till kunskap och arbete som skilda sfärer samt den reflekterande praktiken.

Diskussion

Kunskap och information

När socialsekreterarna diskuterar kunskap har vi klätt deras beskrivningar i ordklasser: substantiv och verb. Kunskaperna de beskriver har getts olika karaktär, de *är* eller *görs*. Kunskapsformerna positionerar också socialsekreterarna på olika sätt: som innehavare eller avsaknare, eller som aktörer. I förhållande till det senare är det centralt att görandet och aktörskapet genomgående beskrivs som relationellt. Analytiskt kan vi därför ställa frågan om det inte kan förstås som två skilda fenomen de beskriver, snarare än två skilda ordklasser.

En sådan utgångspunkt kan liknas vid hur Sven-Eric Liedman (2001) i boken *Ett oändligt äventyr* beskriver relationen mellan information och kunskap. Information definieras då, i sakregistret, som ”det meningsfulla innehåll som överförs vid olika slag av kommunikation” (Liedman 2001, s. 404). Överförandet kan liknas vid det socialsekreterarna beskriver i början av kapitlet om ”vad man ska svara” när någon ringer på jourtelefonen. Att då oförberedd besvara frågor av varierad karaktär och genom kommunikation överföra meningsfull information till den som exempelvis ringer för att begära ut handlingar. Också det socialsekreterarna beskriver som ”standardiserade arbetssätt, vad Socialstyrelsen säger” kan analyseras som sådant meningsfullt innehåll – upplysningar som socialsekreterarna får till sig. Denna information, som också kan liknas vid det Avby (2016) kallar de professionellas instrumentella kunskapsanvändning, är de med andra ord både mottagare av och avsändare för.

Liedman betonar dock hur informationsbegreppet behöver särskiljas från och kontrasteras mot det han definierar som kunskap. Han skriver då att kunskap inte kan betraktas som en ”färskvare” (2001, s. 17) på samma sätt som information kan. Han skriver vidare att kunskap inte är det som vi exempelvis kan läsa i en tidning eller på internet. Det är med andra ord inte något vi passivt kan ta emot eller dela vidare. I stället förstår han kunskap som möjlig ”först när den kan sättas i ett sammanhang och göras till föremål för en kritisk vägning” (2001, s. 18–19). Det är två saker som här skiljer kunskap från information – att den inte särskiljs och att den går att kritiskt granska. Båda förutsätter föränderlighet, och Liedman (ibid., s. 19) betonar också detta då han skriver att ”kunskapen förutsätter en slags rörlighet som kan stegras till kreativitet”.

Här blir aktören central: något subjekt måste vara, eller kunna vara, kreativt. Det krävs också sammanhang, där flera subjekt samspelar. För socialsekreterarna är dessa subjekt både klienter och kollegor. Som vi tidigare sett beskriver de hur de i mötet med klienter arbetar för att ”hitta vägar att stötta varandra till att få fram den kunskapen”, liksom vikten av kollegorna och metodmöten som en arena för att ”återuppväcka det som man egentligen bär med sig”.

Liedman (2001, s. 19) ser också relationerna mellan begreppen information och kunskap, men skriver då: ”Det krävs verklig kunskap för att med framgång gripa sig an den sorts information som enbart är färskvare.” Också här kan vi återkomma till samtalet om jourtelefonen som inledde kapitlet: socialsekreterarna vill veta vad de ska svara, men det som blev tydligt och inte längre kändes ”läskigt” när de ”blivit varm i kläderna” var den stegrade vetenskapen om att ”man kan så mycket mer än man kanske går och tänker när man får ta lite oväntade grejer eller göra snabba bedömningar”.

Den kunskap som beskrivs här förstår vi med andra ord inte som tyst, i betydelsen att den inte går att artikulera. En utvecklad diskussion om begreppet tyst kunskap är för omfattande för att fördjupa här. Men oavsett vad Polyani (1968) kan ha haft för avsikter, sällar vi oss till den kritik som riktats mot en tendens att förstå begreppet som kunskap som i sig är omedveten, svår att uttrycka, överföra till andra, eller som ett begrepp som används för att beskriva kunskaper som mer diffust uppfattas svåra att hitta andra sätt att benämna (se t.ex. Nielsen 2002; Styhre 2004; Perraton & Tarrant 2007). Liedman (2001, s. 419) beskriver det exempelvis som ”kunskap som föregår orden, till exempel

förmågan att känna igen ansikten”. Kunskaperna vi här avser kan både uttryckas och överföras och kan därför inte jämföras med exempelvis ansiktsgenkänning.

Detta är en viktig distinktion, eftersom det i materialet framträder flera sätt på vilka möjligheten i kunskaperna kringskärs. Dels handlar det om begränsade möjligheter att på arbetsplatserna kritiskt diskutera arbetet i förhållande till forskning och teorier. Detta ger ett begränsat utrymme för att artikulera kunskaperna som annat än personligt kopplade kroppsliga metaforer, som en magkänsla som blir svår att kollektivt systematisera och bepröva. Det kan också bli svårt att själv känna igen och erkänna kunskapen, vilket kan resultera i en osäkerhet kring kunskapens värde och legitimitet. Det handlar också om kringskurna möjligheter att använda nya kunskaper i arbetet, eftersom ekonomiska och organisatoriska ramverk inte går i linje med den vetenskapliga kunskap socialsekreterarna får till sig, eller deras professionella erfarenheter. En tredje försvårande omständighet är hur socialsekreterarna uppfattar att det inte finns några mottagare för de kunskaper som genereras i deras arbete. De beskriver hur de sammanställer kunskaper och artikulerar dem, ”men det landar ju inte nånstans”. Om kunskaperna blir något i det här sammanhanget, kanske de snarare än att vara tysta kan förstås i form av andra adjektiv: de blir ignorerade eller kanske till och med tystade.

Hur kunskaper värderas

Det skulle alltså vara att förvanska, snarare än förenkla, att säga att socialsekreterarna inte arbetar med och värderar både det vi med Liedmans ord kallar information och kunskap. De betonar vikten av att kunna svara på konkreta frågor, de söker också efter exempelvis vad en flytt får kosta och hur de ska förstå betydelsen av ett levervärde. De diskuterar också när det är rimligt att ge någon ett handtag, liksom det ansvar som åligger dem på grund av de kunskaper om samhället de har jämfört med vad klienterna har, men också för klienternas situationer mer generellt. De väger här av när det är rimligt att föra över mer innehåll i kommunikationen än vad deras mer begränsade uppdrag kanske fokuserar på.

Analysen tydliggör alltså att det vi kan benämna som information värderas högt av socialsekreterarna. Men, analyserna pekar också mot att det på arbetsplatserna förefaller upprättas en epistemisk hierarki, där information värderas högre än

kunskaper. Som när det tillmäts ett högre värde att ett ärende avslutats än vad som blivit hjälpsamt och varför, eller när det inte förefaller finnas mottagare för den kunskap de producerar i arbetet. En effekt av detta blir att socialsekreterarna i samtal om kunskap och arbete blir fråntagna betydelsefulla delar av det Miranda Fricker (2018, s. 13) beskriver som en förväntad ”egenskap av att vara någon som har förmågan att veta”. Genom att reduceras till informationsobjekt kringskärs socialsekreterarnas möjligheter att utvecklas som kunskapssubjekt – som sätter saker i sammanhang och kritiskt granskar dem.

Detta kan relateras vidare till Frickers (2018) begrepp *epistemisk orättvisa*. Det är processer genom vilka vissa helt enkelt inte erkänns som trovärdiga eller kunniga jämfört med det som värdesätts på den aktuella platsen. Detta inte i förhållande till en värdering av vilka kunskaper de har, utan i förhållande till sociala orättvisor i bredare bemärkelse.

Här vill vi understryka att det finns skillnader mellan Frickers (2018) övergripande resonemang – vilka an knyter till individer och maktförhållanden ofta baserade på fördomar – och våra analyser av socialsekreterarnas begränsade möjligheter att utveckla kunskap på sina arbetsplatser. Socialsekreterarnas inskränkta möjligheter att framträda som kunskapssubjekt är inte baserade på en generell exkludering av dem, varken som grupp eller som individer, relaterat till exempelvis kön eller hudfärg. Däremot kan de betraktas som föremål för det Fricker (ibid., s. 20) benämner *epistemisk objektifiering*, eftersom deras erfarenheter inte upplevs värderas då deras kunskaper inte upplevs som efterfrågade. Fricker (ibid., s. 21) relaterar det också vidare till den berörda gruppens intressen, eftersom ”den sociala situationen är sådan att en kollektiv tolkningslucka hindrar dem från att ge mening åt en erfarenhet som det i hög grad ligger i deras intresse att göra begriplig och kommunicerbar”.

Fricker (2018) betonar hur dessa processer får marginaliserande effekter. Här blir det också centralt att länka den epistemiska objektifieringen tillbaka till socialsekreterarnas beskrivningar av arbetets vardag. Det som då framträder är hur de kopplar både arbetsglädje och skäl att fortsätta i det sociala arbetet till situationer präglade av det Ryding (2020) benämner som möjligheter till eftertanke snarare än standardisering, liksom till det både Long m.fl. (2018) och Jacobsson och Meuwisse (2020) diskuterar som kopplingen mellan utvecklingen av komplex professionell kunskap och mening och identitet i arbetet. Det kan länkas tillbaka till hur vi tidigare betonat hur socialsekreterarna beskriver en

”kunskapsstörst”, men det kan också länkas vidare till den vikt som vi har sett att socialsekreterarna tillmäter ”att analysera” och att ha kunskaper ”levande i jobbet”, ställt i kontrast till ”någon form av rutin”.

De frågor som väcks kring socialsekreterarna här blir därför exempelvis: Om arbetet som socialsekreterarna utför i vardagen blir karaktäriserat av informations- snarare än kunskapsfrågor, vilken förmåga att uttrycka kunskap erbjuds dem respektive tas ifrån dem? Vem blir det som bestämmer vad som blir giltig kunskap? Var utvecklas de kunskaper som blir giltiga? Vilken blir den professionella rollen?

Kunskap och arbete som skilda sfärer

Ytterligare en fråga som behöver analyseras är de relationella dimensionerna i kunskapsbegreppet, inte minst i förhållande till klienterna. Socialsekreterarna beskriver dels vikten av klienternas kunskaper om sig själva, dels hur arbetet baseras på att dela varandras kunskaper. Mötet med klienten beskrivs som en plats där kunskaper inte enbart förmedlas (som information skulle kunna göra), utan som en arena där kunskap skapas och omskapas. Men, om socialsekreterarnas arbete blir karaktäriserat av information snarare än kunskap, kan det förstås som en mer generell tudelning av kunskapsfrågor och/från det vardagliga arbetet? Vad betyder i så fall detta?

Konkreta spår av en sådan tudelning syns i materialet genom exempel på olika specialfunktioner på arbetsplatserna där nya tjänster inrättas med uppdrag att hantera kunskapsfrågor generellt men då också (sär)skilda från klientarbetet.⁶ Det kan givetvis förstås som ett sätt att uppvärdera och betona kunskapernas värde på arbetsplatsen, men att skilja dem från det vardagliga arbetets praktik väcker samtidigt frågor om huruvida det på samma gång bidrar till att skilja kunskaperna och kunskapsutvecklingen från själva arbetet.

Ytterligare en fråga som väcks anknyter till hur Osmond och O’Connor (2004) lyfter vikten av att belysa den mångfald av uttryckssätt som kan karaktärisera hur socialarbetare uttrycker kunskap. Men, de lyfter också en farhåga för hur

---

⁶ För fler empiriska exempel hänvisar vi till Svensson & Plantin (2024).

svårigheter att artikulera teoretiska kunskaper kan innebära både minskade möjligheter till kritisk analys, fördjupade reflektioner kring relationerna mellan kunskaper och ageranden och vilka konsekvenser det får för klienterna. Frågan här blir då både vilken roll klienternas kunskaper kan få spela, och om det verkligen blir möjligt att, som Liedman (2001, s. 18–19), förstå kunskap som möjligt ”först när den kan sättas i ett sammanhang och göras till föremål för en kritisk vägning”. Om detta sammanhang inte är det konkreta arbetet – vad är det då? Vad blir det kunskap om? Blir det ”en slags rörlighet som kan stegras till kreativitet” (Liedman 2001, s. 19)? Blir det ens kunskap, och hur kan denna kunskap i så fall användas?

Den reflekterande praktikern

De mångfacetterade resonemang som förs i fokusgrupperna kring olika dimensioner av kunskap och kunskapande, och de problem som socialekreterarna brottas med i sitt arbete, knyter på många sätt an till organisationsforskaren Donald Schöns (1983) klassiska kunskapsteori för praktiskt kunnande: *Den reflekterande praktikern*. Schön använder sig inte av kroppsliga metaforer, men väl av topografiska, när han beskriver en vardagspraktik som kännetecknas av komplexitet, osäkerhet och inte sällan värdekonflikter. Schön lyfter hur ett reflexivt förhållningssätt kopplat till det egna handlandet är en förutsättning för att kunna navigera i en sådan snårig och inte sällan oöverblickbar terräng. Schön (ibid., s. 42) betonar också att det är i denna ”träskmark” som de viktigaste och mest utmanande samhällsproblemen utspelar sig, något som socialekreterarna i den här studien tycks vara högst medvetna om.

Uppdraget för den reflekterande praktikern är just att hantera spänningsfältet mellan den objektiva, generaliserade och instrumentella kunskap som kommer utifrån: ”vad Socialstyrelsen säger och vad evidensbaserat innehåller” och den kontext-, situations- och relationsberoende kunskap som produceras inifrån: ”kollegial kunskap, vår intuition, vår empati”. Integreringen av dessa måste sedan dessutom relateras till såväl etiska implikationer och ”det sociala arbetets värde”, som till pragmatiska överväganden om vad som kan anses rimligt och realistiskt givet de organisatoriska och tidsmässiga ramar och villkor som omgärdar praktiken.

När vi använder metaforer kan det dock vara värt att reflektera kring begreppens potentiella konnotationer. Inspirerade av bland andra Östling och Larsson Heidenblad (2017, s. 279) har vi redan beskrivit hur vi förstår och analyserar socialsekreterarnas arbete som präglad av maktrelationer och deras vardagliga praktik som plats där ”kunskap är eller blir signifikativ”. I förhållande till detta blir det viktigt hur både kunskaper och processer kläs i ord. Träskmarker, som Schön talar om, låter visserligen intuitivt rimligt – att på ett reflexivt sätt förhålla sig till klienterna, de organisatoriska villkoren och de samhälleliga ramverken låter onekligen svårnavigerat och svårförutsägbart - men ett träsk låter också negativt. Även om Schön (1983) betonar såväl värdet som nödvändigheten av att ge sig ut i träskmarkerna, riskerar dessa negativa konnotationer att överföras till känslan för arbetet, dess vikt och dess svårighetsgrad, den professionella och den professionella identiteten. Och ännu värre, så klart, till klienten.

Negativt laddade metaforer kring kunskap och kunskapsanvändning känns också igen från annat socialt arbete, där forskningen exempelvis visat hur hälso- och sjukvårdskuratorer beskriver sina arbeten och dess funktioner som allt från ”brandsläckare”, ”klister” och ”utkastare” (Craig & Muskat 2013) till ”slask” (Sernbo 2019). Vissa metaforer, som klister, används då för att beskriva ett arbete som kuratorerna förstår som både viktigt och centralt för professionen. Annat arbete kläs i mer uppenbart negativt laddade ord, som slask. Sådant arbete värderas lågt av dem själva, även när de beskriver situationer där arbetsinsatsen kan ha varit både efterfrågad av andra professionella och till gagn för patienten. Det gäller också i situationer som lika gärna kunnat beskrivas som präglade av hur kuratorerna åtnjuter högt förtroende, inte minst från andra professionella, baserat på en antagen förmåga att kunna hantera komplexa och mångfacetterade bekymmer i snåriga samhälleliga landskap och annars (alltför?) högspecialiserade och begränsade organisationer. Det kan exempelvis röra situationer där kuratorerna blir ombudda att erbjuda mångfacetterat stöd till patienter, som på grund av komplex problematik inte anses möjliga att behandla enligt mer specialiserade riktlinjer avsedda att avhjälpa ett avgränsbart problem.

Vi har sett hur socialsekreterarna i våra fokusgrupper å ena sidan beskriver sig som ”nedsänkta” i sin praktiska vardag präglad av repetitiva rutiner ”där man glömmer bort att analysera lite”. Å andra sidan beskriver de en högst dynamisk praktik där de ständigt ställs inför komplexa processer av överväganden där den samlade kunskapen behöver tillämpas i nya och inte sällan akuta situationer. Det

teoretiserande arbete socialarbetarna beskriver förtjänar bättre liknelser än träskmarker, inte minst eftersom vårt intryck inte är att de är på väg att sjunka ner i någon dy, även om de ibland känner sig ”nedsänkta”. Nedsänkningen handlar för oss inte om vare sig kunskapsluckor eller vilshenhet, utan om epistemiska hierarkier där både möjligheterna att använda kunskaper, införliva nya kunskaper och att generera kunskaper ur arbetet kringskärs.

Vi har tagit del av berättelser om hur socialsekreterarnas vardagspraktik kringgärdas av bristande tid och reducerat handlingsutrymme – och kritiska röster om den egna organisationens bristande intresse för den kunskap som de utvecklat, där empati, erfarenhet och en ambition om att integrera forskningsbaserad kunskap utgör hörnstenar. För att utveckla praktiken i denna riktning krävs såväl tid och reflexionsutrymme som en stödjande organisatorisk kontext där fokus ligger på kvalitet och inte bara på kvantitet (jfr Thompson & Thompson 2023; Ryding 2020). Vi låter därför några rader ur Johan Asplunds essä *Om undran inför samhället* avsluta kapitlet: ”Att problematisera verkligheten är det första steget på väg till kunskap och det är ett steg som omöjligt kan överhoppas” (1970, s. 117).

Referenser

- Asplund, J. (1970). *Om undran inför samhället*. Argos.
- Avby, G. (2016). Att genom reflektion organisera för en medveten och kunskapsrik praktik. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 21(3–4), 261–282.
- Bernler, G. & Johnsson, L. (2001). *Teori för psykosocialt arbete*. Natur & Kultur.
- Blom, B., Morén, S. & Nygren, L. (2006). *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning*. Natur & Kultur.
- Bohlin, I. & Sager, M. (2011). *Evidensens många ansikten: Evidensbaserad praktik i praktiken*. Arkiv förlag.
- Craig, S.L. & Muskat, B. (2013). Bouncers, brokers, and glue: The self-described roles of social workers in urban hospitals. *Health & Social Work*, 38(1), 7–15.
- Ekeland, T.-J., Bergem, R. & Myklebust, V. (2019). Evidence-based practice in social work: Perceptions and attitudes among Norwegian social workers. *European Journal of Social Work*, 22(4), 611–622.
- Evans, T. (2013). Organisational rules and discretion in adult social work. *The British Journal of Social Work*, 43(4), 739–758.

- Evans, T. & Harris, J. (2004). Street-level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion. *The British Journal of Social Work*, 34(6), 871–895.
- Fasting, A., Hetlevik, I. & Mjølstad, B.P. (2024). Put on the sidelines of palliative care: A qualitative study of important barriers to GPs' participation in palliative care and guideline implementation in Norway. *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, 42(2), 254–265.
- Finne, J., Ekeland, T.-J. & Malmberg-Heimonen, I. (2022). Social workers use of knowledge in an evidence-based framework: A mixed methods study. *European Journal of Social Work*, 25(3), 443–456.
- Fricker, M. (2018). *Epistemisk oräntvisa: Kunskap, makt och etik*. Bokförlaget Thales.
- Iversen, A.C. & Heggen, K. (2016). Child welfare workers use of knowledge in their daily work. *European Journal of Social Work*, 19(2), 187–203.
- Jacobsson, K. & Meeuwisse, A. (2020). "State governing of knowledge": Constraining social work research and practice. *European Journal of Social Work*, 23(2), 277–289. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1530642>
- Jones, M. (2015). Practice research collaboration in social work: Reflexive knowledge exchange as generative metaphor. *Research on Social Work Practice*, 25(6), 688–696. <https://doi.org/10.1177/1049731514558685>
- Liedman, S.-E. (2001). *Ett oändligt äventyr om människans kunskaper*. Albert Bonniers Förlag.
- Long, N., Hodgkin, S., Gardner, F. & Lehmann, J. (2018). The social work hat as a metaphor for social work professional identity. *Advances in Social Work and Welfare Education*, 20(2), 115–128. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.032501606690887>
- McCafferty, P. & Taylor, B.J. (2022). Barriers to knowledge acquisition and utilisation in child welfare decisions: A qualitative study. *Journal of Social Work: JSW*, 22(1), 87–108.
- Nielsen, K. (2002). The concept of tacit knowledge: A critique. *Outlines. Critical Practice Studies*, 4(2), 3–17. <https://doi.org/10.7146/ocps.v4i2.5147>
- Nordgren, C., Anderson, L., Lingarde, S., Runesson, I. & Staaf, A. (2022). Need for knowledge – what, where and how? How social workers handle service and support for individuals with disability. *The British Journal of Social Work*, 52(7), 4108–4126.
- Osmond, J. & O'Connor, I. (2004). Formalizing the unformalized: Practitioners' communication of knowledge in practice. *The British Journal of Social Work*, 34(5), 677–692. <http://www.jstor.org/stable/23719934>
- Payne, M. (2014). *Modern social work theory* (4 uppl.). Red Globe Press.

- Perraton, J. & Tarrant, I. (2007). What does tacit knowledge actually explain? *Journal of Economic Methodology*, 14(3), 353–370.
<https://doi.org/10.1080/13501780701562559>
- Polanyi, M. (1968). *The tacit dimension*. Doubleday.
- Ponnert, L. & Svensson, K. (2016). Standardisation: The end of professional discretion? *European Journal of Social Work*, 19(3/4), 586–599.
- Raj, K. (2013) Beyond postcolonialism and postpositivism.: Circulation and the global history of science. *Isis*, 104:2. Pg 337-347.
- Ryding, J. (2020). *Mellan evidens och reflektion: Om professionellt lärande i socialtjänstens familjebehandlingande arbete*, Diss. Högskolan Väst.
- Schütze, C. (2022). Professional discretion in Swedish welfare institutions: What factors influence perceived discretion? *Journal of Professions and Organization*, 9(3), 364–376.
- Schön, D.A. (1983). *The reflective practitioner*. Jossey-Bass Publishers.
- Secord, J. A. (2004). Knowledge in transit. *Isis*, 95(4), 654–72.
<https://doi.org/10.1086/430657>
- Sernbo, E. (2019). *Med avstegen som arbetsplats: En etnografisk studie av hälso- och sjukvårdskuratorns arbete*, Diss. Göteborgs universitet.
- Sireci, S.G. (2020). Standardization and UNDERSTANDARDIZATION in educational assessment. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 39, 100–105.
<https://doi.org/10.1111/emip.12377>
- Slemon, A. (2018). Embracing the wild profusion: A Foucauldian analysis of the impact of healthcare standardization on nursing knowledge and practice. *Nursing Philosophy*, 19:e12215. <https://doi.org/10.1111/nup.12215>
- Styhre, A. (2004). Rethinking knowledge: A Bergsonian critique of the notion of tacit knowledge. *British Journal of Management*, 15, 177–188.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8551.2004.00413.x>
- Svensson, K. & Plantin, L. (red.) (2024). *Kunskap i socialtjänsten*. Research Reports in Social Work 2024:1. Lunds universitet.
- Thompson, S. & Thompson, N. (2023). *The critically reflective practitioner*. Bloomsbury Academic.
- Wakefield, J., Lavender, S., Nixon, K., Hornby, S., Dobel-Ober, D., Lambley-Burke, R., Spolander, G., Bonner, P., Mallen, C. & Campbell, P. (2022). Social work and social care: Mapping workforce engagement, relevance, experience and interest in research. *The British Journal of Social Work*, 52(4), 2291–2311.
- Östling, J., & Larsson Heidenblad, D. (2017). Cirkulation: ett kunskapshistoriskt nyckelbegrepp. *Historisk Tidskrift*, 137(2), 269-284.